

Floris Couteele

WILFRIED VANDAELE

Honderd jaar geleden werd Floris Couteele geboren. Hij speelde een rol in het (gematigde) activisme en was de auteur van enkele opmerkelijke teksten. Hij schreef onder de pseudoniemen Dio, (Dr.) Willem Meyboom, Lours, Chr. van Esch, Theo de Clerck, Erasmus, Arrivist, en de initialen daarvan. Als vriend – later als tegenstander – beïnvloedde hij het schrijverschap van Marnix Gijsen. Als advocaat stelde hij de statuten op van het Vlaams Economisch Verbond.¹

De oorlogsjaren

Florentius Ludovicus Antonius Couteele werd in Antwerpen geboren op 15 januari 1897 als zoon van Leopoldus Couteele en van Francisca Peeters. Tot juli 1915 volgde Couteele middelbaar onderwijs aan het Antwerpse Onze-Lieve-Vrouwecollege. Hij was er medeleerling van Paul Van Ostaijen. Op een literaire studentenavond ontmoette hij in augustus 1916 Jan-Albert Goris, alias Marnix Gijsen. Couteele droeg er een sonnet van René De Clercq voor. Goris bracht er “*een lang Vlaams-patriottisch vers dat in de slotregel een solide taalfout bevatte*”.² Couteele ging zich gedragen als een leermeester van de twee jaar jongere Goris. Hij wekte diens belangstelling voor cultuur en kunst en spoorde hem ertoe aan te lezen, te studeren en te schrijven.

Van september 1916 tot Pasen 1918 was Floris Couteele redacteur van *De Katholieke Vlaamsche Student*. Het tweemaandelijks tijdschrift pleitte in een verzoenende geest voor de bestuurlijke scheiding en de vernederlandsing van de Gentse universiteit. Couteele publiceerde er o.m. een opstel over de vraag of de Vlaamse beweging in de eerste plaats cultureel of politiek moest zijn. Het artikel zou later ook verschijnen in *Vlaamsche Arbeid*.

1. W. VANDAELE, *Floris Couteele (1897-1931), een profiel*, Gent, 1983; W. VANDAELE, Marnix Gijsen en Floris Couteele, een verbroken vriendschap, in: *Ons Erfdeel*, mei-juni 1987; W. VANDAELE, Floris Couteele, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek (12)*, Brussel, 1987.

2. M. GIJSEN, *De Leerjaren van Jan-Albert Goris*, Brussel, 1975, p. 69.

In het voorjaar van 1917 werd hij redactiesecretaris van het gematigd activistische weekblad *De Eendracht*, spreekbuis van de katholieke unionisten. Door bemiddeling van Couteele werd J.-A. Goris er begin 1918 aangeworven als bedienend-redacteur. In het laatste nummer van *De Eendracht* publiceerde Couteele het artikel “*Lof van den Vrede*”. Hierin neemt hij ontgoocheld afscheid van het activisme: “*Alle idealen liggen geblutst langs de bloedige afrochtswegen van dezen oorlog. Leege conserveblikjes [...]*”.

Marnix Gijsen

Onder de schuilnaam W. Meyboom publiceerde Couteele op 8 december 1919 *Laatslaapstertje*. Het boekje heeft het over de taak van de meisjes in de Vlaamse emancipatiebeweging. Het opstel was al eerder verschenen in *De Katholieke Vlaamsche Student*. Marnix Gijsen fungeerde als uitgever. Hij was einde 1918 secretaris geworden van het katholieke parlementslid Alfons Van de Perre en kwam een jaar later binnen bij de uitgeverij De Standaard. Na veertien dagen was de eerste druk van *Laatslaapstertje* – 500 exemplaren – uitverkocht. Het werkje zou een grote invloed uitoefenen op de herlevende meisjesbeweging.

In augustus 1919 voltooide Marnix Gijsen zijn *Loflitanie van den H. Franciscus van Assisië*. Zij verscheen eerst in het tijdschrift *Ruimte*.³ Het gedicht zoals het daar werd opgenomen, en ook de eerste uitgave in boekvorm, bevatten de opdracht: “*Voor mijn vriend, in mijn leven; poolnaald-schroef-avondangelus*”. Daarmee werd Couteele bedoeld.⁴

Ondertussen zat Couteele aan de Leuvense universiteit, waar hij rechten studeerde. Hij schaamde er zich enigszins voor dat hij zich tijdens de oorlog niet had laten inschrijven aan de vernederlandste Hogeschool van Gent, maar zijn studies had onderbroken. Tussen juli en december 1920 schreef hij enkele artikelen voor *Het Vlaamsche Land*, het katholiek flamingantische weekblad van August Van Cauwelaert. Einde 1919 was J.-A. Goris redactiesecretaris geworden van dit Antwerpse katholieke weekblad. Ook de jaargangen 1920-1921 van *Ons Leven*, het KVHV-blad, namen een paar bijdragen op van Couteele, waarin hij het o.m. had over de houding van de studentenbeweging tegenover de politiek.

Zijn beste krachten besteedde Couteele in die tijd echter aan het expressionistische *Vlaamsche Arbeid*. Hij werd bevriend met Karel Van den Oever. Einde 1920 werd hij redactiesecretaris van het tijdschrift, waarvoor hij een zestigtal bijdragen –

3. *Ruimte*, 1920, nr. 4-5, pp. 57-59.

4. Archief Wilfried Vandaele, De Haan, brief van René Goris aan W. Vandaele, 13 juli 1981.

vooral boekbesprekingen – schreef. Het is ook de enige plaats waar hij gedichten publiceerde. Zijn eerste, “*Adieu na weerzien*”, is gedateerd juni 1920, en is opgedragen aan J.-A Goris (“*Voor Bert*”). Poëtische waarde heeft het gedicht niet. Er waren vaak discussies met hoofdredacteur Jozef Muls. Einde 1922 nam Couteele ontslag; nochtans verscheen in 1923, 1924 en 1926 af en toe nog een stukje van hem in *Vlaamsche Arbeid*.

Floris Couteele schreef ook voor *De Morgenpost*, de Antwerpse uitgave van *De Standaard* en spreekbuis van de katholieke burgerij o.l.v. Frans Van Cauwelaert. Tussen eind oktober 1921 en juni 1924 verscheen van zijn hand een tachtigtal toneelrecensies. Zij ontleedden de opvoeringen telkens met een sterk doorgevoerde grondigheid.

Voor het Noordnederlandse *De Nieuwe Eeuw* schreef Couteele de reeks “*Om Vlaamsche letterkunde te verstaan*”, een reactie op Van de Woestijnes bijdrage in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*.

Op 15 oktober 1922 promoveerde Couteele tot doctor in de rechten. Een jaar voordien had hij Goris naar de Leuvense universiteit gehaald. Dat die zich inschreef voor de sectie historische en morele wetenschappen, is volgens Gijsen aan Couteele te danken.

Begin december 1922 begon Couteele zijn legerdienst. Aanvankelijk was hij gekazerneerd in Beverlo, maar door tussenkomst van burgemeester Van Cauwelaert werd hij in het voorjaar van 1923 naar Antwerpen overgeplaatst. Nog tijdens zijn legerdienst werd hij assistent van Van Cauwelaert, en door diens bemiddeling juridisch adviseur van de firma Gevaert. Door zijn contact met Lieven Gevaert kreeg Couteele in het voorjaar van 1926 de opdracht de statuten op te stellen voor het Vlaams Economisch Verbond.

Op 1 september 1926 trad Couteele in Lier in het huwelijk met Mia Cappuyns, met wie hij in 1930 een dochter Maria zou krijgen.

Tussen september 1926 en februari 1930 verzorgde hij een rechtskundige rubriek in *VEV-berichten*. Vanaf november 1927 speelde hij een rol bij de voorbereiding van de verkiezingen voor de Rechtbanken van Koophandel. Het VEV wou die vernederlandsen.

Polemiek

Op 12 april 1929 verscheen Couteeles eerste bijdrage in *Jong Dietschland*, het radicaal-nationalistische tijdschrift van Victor Leemans en een aantal West-Vlaamse priesters. Ophefmakend was de reeks *Dagboek van een Arrivist*, die door

haar vlotte en eenvoudige stijl contrasteert met het bombastische van zijn vroegere geschriften. Samen met enkele andere artikelen zouden deze bijdragen door Georges Van Bergen in 1932 – postuum dus – worden gebundeld in *Dagboek van een Arrivist*. Het *Dagboek* behandelt vooral actuele gebeurtenissen en spreekt slechts sporadisch over Marnix Gijsen. Toch schreef Couteele op 8 december 1929 aan Gijsen: “*Het dagboek was alleen tegen jou gericht. Indien je je koest houdt, blaf ik niet meer*”. Met zijn *Dagboek* mengde Couteele zich in een discussie die in 1927 op gang was gekomen en waarbij Vlaams-radicale kringen Marnix Gijsen ervan beschuldigden dat hij zijn nationalistische jeugdidealen opzij had geschoven om carrière te maken. In hun ogen was Gijsen nu een lauwe cultuurflamingant in enge zin.

De discussie tussen nationalisten en cultuurflaminganten werd scherp gevoerd tussen het einde van de Eerste Wereldoorlog en de jaren dertig. De cultuurflaminganten wilden in de eerste plaats de materiële en geestelijke opgang van het Vlaamse volk veilig stellen, de nationalisten voegden daar de eis voor eigen politieke structuren, voor zelfbestuur, aan toe. De voorstanders van het cultuurflamingantisme bevonden zich vooral in het traditionele katholieke kamp.

Om zich te verdedigen, publiceerde Marnix Gijsen in *Ons Leven* van 14 oktober 1927 het stuk “*Philologische opmerkingen over de woorden ‘Arrivisme’ en ‘Arrivist’*”. Dit bracht een hele polemiek op gang, die samenviel met de herrie rond de “*word rijk*”-slogan, enkele jaren eerder gelanceerd door Marcel Cordemans, hoofdredacteur van *De Standaard*. Gijsen werd nu de spilfiguur van de onenigheid tussen de nationalisten en de cultuurflaminganten. Zij konden hun ideeën kwijt in respectievelijk *Jong Dietschland*, *De Schelde en Vlaanderen*, en *De Standaard* en *De Student*. Dat ook Couteele zich in het debat mengde, betekende de definitieve breuk met Marnix Gijsen en het eindpunt van een lang vervreemdingsproces. Gijsen werd immers al van in het begin van de jaren twintig haast volledig opgeslorpt door zijn studies en zijn verhouding met Maria Rooman – Agnes –. Couteele was op zijn beurt weggedreven van zijn vriend door zijn beroepsactiviteiten en zijn huwelijk. Dat Goris op 1 juli 1928 kabinetschef werd van Frans Van Cauwelaert, deed voor Couteele de deur dicht. Van Cauwelaert was door zijn minimalistische houding immers in ongenade gevallen bij de Vlaams-nationalisten.

Couteele sloot zich niet onmiddellijk aan bij de anti-Gijsen campagne. Hij hief wel een waarschuwend vinger op: “*Indien je je ooit laat prostitueren voor de tricolore parade [...] hoop ik stem genoeg te hebben op dat ogenblik om je driemaal te overkraaien*”.⁵ En ook: “*dan stel ik er even veel eer in je kapot te maken, als ik er stille*

5. Archief René Goris, brief van F. Couteele aan M. Gijsen, 8 januari 1929.

voldoening zou in gevonden hebben je aan de spits te zien van onze generatie”.⁶ Jaren eerder had Marnix Gijsen al gesteld zo nodig te zullen afwijken van Couteeles standpunt om geen concessies te doen aan de heersende orde: *“Wat er in mij van Flamingantisme overblijven zal, hangt af van de omstandigheden. Of ik in de anti-vl. kliek zal ingelijfd worden – Dieu m’en préserve - weet ik niet en zal ik vermijden. Hoop ootmoedig werk te doen, in kalme plicht, en buiten al die zaken te staan*”.⁷

Toch zal bij het ontstaan van de breuk niet alleen het ideologische, maar ook het gevoel een rol hebben gespeeld. Had Couteele immers geen reden om jaloers te zijn op Gijsen, die hem inzake loopbaan en literaire prestaties boven het hoofd was gegroeid?

Couteele stierf op 20 februari 1931 aan de gevolgen van een nierblokkering. Kort voor zijn dood bracht Jan-Albert Goris hem een laatste bezoek aan zijn sterfbed. De verzoening bleef echter uit. In *De Standaard* van 22 februari 1931 schreef Marnix Gijsen op de eerste pagina een in memoriam. Het begint als volgt: *“Het komt mij toe, daar ik den laatsten stoot van zijn floret ontving, den man te herdenken die mij lange jaren een dierbaren vriend was en die mij nadien hartstochtelijk bestreed*”.

Romanfiguur

Dat Couteele een plaats kreeg in Gijsens autobiografische werken als *Leerjaren van Jan-Albert Goris* en *Zelfportret. Geleid, natuurlijk*, spreekt vanzelf. De Couteelefiguur treedt echter ook op in de sleutelromans *De Man van Overmorgen* (1948) en *De Lange Nacht* (1953). In het eerste boek als Seger Olbrechts, in het tweede als Benoni Cretens. Beide werken behoren tot Gijsens eerste productieperiode als romanschrijver. Daarvoor was hij bekend geworden als dichter. Onder de onuitgegeven verzen zijn er twee voor en over Floris Couteele: *“1917”* (s.d.) en *“Ziekbezoek”* (maart 1920). Beide experimenten getuigen van een grote bewondering van Marnix Gijsen voor Floris Couteele.

WILFRIED VANDAELE
WARVINGE 17
B-8421 DE HAAN

6. Archief René Goris, brief van F. Couteele aan M. Gijsen, 8 december 1929.

7. Archief René Goris, brief van M. Gijsen aan F. Couteele, 17 april 1922.